

Některé otázky vojenského umění Sovětské armády v mandžuské operaci

Po porážce fašistického Německa a jeho satelitů v Evropě imperialistické Japonsko na Dálném východě ještě pokračovalo ve válce. Americká a britská vojska sice způsobila japonsku řadu porážek, avšak jeho odpor nezlomila a japonská vláda prohlásila, že Japonsko bude pokračovat ve válce. Japonci na kapitulaci nemysleli, protože si uchovali své hlavní síly a opírali se o obrovské ekonomické zdroje, jichž se zmocnili na kontinentě, především v Mandžusku a v Koreji. Vzhledem k tomu, že japonská vláda odmítla společnou výzvu USA, Velké Británie a Číny o bezpodmínečné kapitulaci, vlády USA a Anglie se obrátily se žádostí na sovětskou vládu, aby SSSR vstoupil do války proti Japonsku. SSSR splnil své závazky přijaté na Krymské konferenci, a jeho vstup do války proti militaristickému Japonsku byl vyjádřením internacionální pomoci socialistického státu vůči asijským národům v jejich boji proti japonským uchvatitelům.

8. srpna 1945 sovětská vláda předala japonskému vyslanci v Moskvě, že od příštího dne je Sovětský svaz ve válečném stavu s Japonskem a připojuje se k výzvě Anglie a Číny z 26. července 1945.

Vstup SSSR do války proti militaristickému Japonsku v základech změnil strategickou situaci a poměr sil ve prospěch protifašistické koalice. V této válce sovětské ozbrojené síly vedly mandžuskou stra-

tegickou útočnou operací, jižně - sachalinskou útočnou operací a kurilskou výsadkovou operací. Rozhodující byla mandžuská strategická operace, jejímž výsledkem bylo rozdrčení jednak miliónové Kwantunské armády v Mandžusku a v Koreji, jednak vojska Manužukua a vnitřního Mongolska.

V důsledku porážky nejsilnějšího uskupení pozemních sil a ztráty vojenskoekonomické základny na asijském kontinentě bylo Japonsko přinuceno ke kapitulaci. Rozhodnou činností sovětských ozbrojených sil a mohutnými údery proti japonskému uskupení ozbrojených sil bylo v krátké době dosaženo konečného cíle války.

V průběhu těchto všestranně připravených a úspěšně vedených operací, které jsou charakteristické bezpříkladným prostorovým rozmachem i konečnými výsledky, sovětské ozbrojené síly plně využily získané zkušenosti z Velké vlastenecké války. Náznorně se projevila převaha sovětské strategie nad japonskou a vysoké morálně bojové kvality sovětských vojsk.

Získané zkušenosti z vedení bojové činnosti v pouštích a horských podmínkách, při překonávání velkých vodních toků mají platnost i v současných podmínkách. Sovětské velení řešilo takové otázky jako např. skryté soustředění a rozvíjení vojsk v pouštních a stepních podmínkách, dosahování překvapení, po-

užití tankových a mechanizovaných vojsk v prvním operačním sledu, organizace součinnosti druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v podmínkách dynamického a rozhodného útoku na samostatných směrech, které mají význam pro vojska a štáby i v dnešní době.

Zvláštnosti plánování a přípravy

Důležitým odlišným rysem plánování bylo, že sovětské velení předpokládalo dosáhnout strategických cílů ve velmi krátkých lhůtách, s přihlédnutím ke zvláštnostem charakteristickým pro začátek války. Velkou pozornost věnovalo skrytému soustředění a rozvinutí vojsk, vytvoření silného prvního sledu a mocných úderných uskupení, překvapivému přechodu do útoku, rychlému průlomu obrany a rychlému rozvinutí útoku v hloubce. Přípravy k bojové činnosti probíhaly do vyhlášení války, a proto opatření realizovaná na všech stupních se lišila od opatření, uskutečňovaných v přípravě strategických operací v Evropě. Přípravné období můžeme rozdělit na dvě etapy:

1. Předběžná příprava (od Krymské konference do obdržení směrnic vrchního velení pro velitele frontů. Vojskům nebyly vydány konkrétní úkoly).

2. Bezprostřední příprava frontových a armádních operací (od doby obdržení směrnic vrchního velení do zahájení války).

Opatření předběžné přípravy

Do jara 1945 bylo v Zabajkalském a Dálně východním frontu sedm vševojskových armád (40 divizí). Složení a uskupení vojsk bylo v souladu s úkoly obrany. K vedení velkých útočných operací bylo nutné značně posílit vojska a vytvořit úderná uskupení na zabajkalském, přiamurském a přimořském směru. Proto na jaře 1945 z Dálně východního frontu byla vyčleněna Přimořská skupina vojsk, která tvořila jádro budoucího 1. dálně východního frontu. Jeho složení bylo: tři vševojskové armády (1., 25 a 35. A), 10. mechanizovaný sbor a 9. LA. Úkolem Přimořské skupiny vojsk a Dálně východního frontu (budoucího 2. dálně východního frontu) bylo: v součinnosti s námořnictvem a říčními flotilami pevnou obranou státní hranice zajistit soustředění velkých uskupení sovětských vojsk v Přimoří a Přiamurí a nerušenou činnost transsibiřské magistrály pro přesuny vojsk. Zabajkalský front plnil také obranné úkoly.

Od jara 1945 začala praktická příprava k bojové činnosti. Na každém ze tří stra-

tegických směrů byla postupně rozvíjena velení frontů, upřesnily se základy operačně strategické součinnosti frontů, letectva a námořnictva.

Vrchní velení věnovalo hlavní pozornost jednak utajení přípravy prostorů soustředění a rozvíjení vojsk, jednak organizaci obrany schopné zabránit činnosti nepřítele ke zmaření přípravy sovětských vojsk k útoku. Z tohoto hlediska soustředilo úsilí na přimořský směr. Zde totiž transsibiřská magistrála i silniční komunikace významně pro spojení s Přimořím procházely jen 2–4 km od státní hranice. Jejich přerušení nepřítelem by znamenalo přerušení územního spojení s důležitými prostory a tím i izolaci Přimoří. Na tomto směru měl nepřítelem 200tisícové uskupení vojsk v 700 km širokém pásu pohraničních opevnění.

Na sovětské straně bylo proti tomuto uskupení 20 sovětských divizí (tj. 50% sil a prostředků rozmístěných na Dálně východě), schopných nejen likvidovat snahu nepřítele vést úder, ale i připravit válčiště k rozvinutí dalších vojsk a vybudovat výchozí prostory pro přechod vojsk do útoku. K ochraně transsibiřské magistrály, tylových objektů a také prostorů soustředění vojsk proti úderům nepřátelského letectva byly vytvořeny tři armády PVO — Zabajkalská, Přiamurská a Přimořská. Ochranu letišť před vzdušnými výsádky zabezpečovaly vyčleněné tankové svazky. Stíhací letectvo frontů bylo v bojové pohotovosti. Veškerá příprava probíhala v podmínkách přísného dodržování utajení a maskování.

Včasná a uskutečněná opatření byla předpokladem rozsáhlých přeskupení vojsk v květnu–červnu 1945. Na Dálný východ byla přesunuta velitelství dvou frontů (2. ukrajinského frontu a Karelského frontu), asi 40 svazků (27 divizí a 12 brigád) stíleleckých, tankových a mechanizovaných vojsk, dále značné množství letectva a dělostřelectva. Současně došlo k přeskupení mezi fronty a uvnitř frontů na vzdálenost 1000 km i více. Zejména složité přesuny byly na zabajkalském směru, kde vzhledem ke kapacitním možnostem železnice se vojska zpravidla přesunovala po vlastní ose. Přes těžké terénní podmínky se stílelecké svazky přesunovaly 40 km a tankové a mechanizované svazky až 150 km za den. Vojska přesunovaná ze západu do sestavy frontů se soustřeďovala v prostorech vzdálených 70–100 km, v některých případech do 400 km od hranice. K účasti v plánované bojové činnosti se připravovalo i vojenské námořnictvo včetně Amurské flotily, značné letecké síly (10., 12. a 9. LA) a tři armády PVO.

Bezprostřední příprava operací ve frontech

Na zabajkalské frontě se rozvinula úderná uskupení vojsk na směrech (šířka pásma útoku armády byla 200 km i více) a ve značné vzdálenosti od hranice. Vzhledem k tomu, že nepřítel neměl silnější uskupení a vybudovanou obranu bezprostředně na hranici, i vzhledem k charakteru terénu v hloubce nepřítel (poušť, hory) měla sovětská vojska možnost zahájit útok bez zaujetí východních prostorů. Například 17. armáda do 19.00 hodin 7. srpna byla v prostoru soustředění 70—80 km od hranice. Státní hranice dosáhla 5—6 hodin před zahájením útoku. Po půlnoci předsunuté oddíly a ve 04.00 hodin 9. srpna i její hlavní síly v proudech překročily hranici. Armáda nezaujímalá východní prostory pro útok. Takovéto zahájení operací bylo typické i pro ostatní svazy, konkrétně i pro 6. gardovou tankovou armádu a jezdecko-mechanizovanou skupinu. Jejich činnost je poučným příkladem vysunutí a rozvinutí úderných uskupení z chodu, bez předběžného zaujímání východních prostorů pro útok v prvních operacích.

Jinak zahájily operace druhé fronty. Např. 2. dálně východní front měl překonat velkou vodní překážku Amur a poté překonat obranu nepřítel a 1. dálně východní front měl prolamovat příhraniční pásmo opevněných rajónů nepřítel. To vše vyžadovalo dodatečná opatření v přípravném období včetně delšího pobytu vojsk ve vyčkávacích a východních prostorech. Na Dálném východu bylo třeba více času na soustředění než na evropském válečnickém. To vyplývalo z málo rozvinuté železniční sítě a špatného stavu komunikací, těžko průchodného terénu a někdy nemožného přesunu mimo cest, za nestálého, rychle se měnícího počasí. Pozornost si zaslouží zkušenost skrytého soustředění velkého množství vojsk, jejich rozvíjení na státní hranici a dosažení překvapení v přípravě operací.

Prostory soustředění vojsk byly určeny s přihlédnutím k rozvíjení armád v širokých pásmech a v takové vzdálenosti od hranice, aby vojska mohla rychle a současně dosáhnout státní hranice. V prostorech blízko hranice vojska udržovala režim, odpovídající mírovým podmínkám.

Přesuny vojsk probíhaly v průběhu cvičení. Velkou úlohu v tomto směru měla vysoká motorizace, která umožnila vojskům uskutečnit přesuny na velké vzdálenosti (až do 1500 km). To značně urych-

lole soustřeďování vojsk a včasné přípravu svazků a svazů k bojové činnosti.

Sovětské velení získalo zkušenosti z plánování a použití tankových a mechanizovaných vojsk, která byla hlavní silou úderných uskupení frontů.

Největší uskupení tankových a mechanizovaných vojsk měl Zabajkalský front. To vyplývalo nejen z úkolů frontu, ale i ze skutečnosti, že nejdůležitější objekty na území nepřítel byly ve značné vzdálenosti od čáry rozvinutí sovětsko-mongolských vojsk a odděleny těžko průchodným terénem, asi 400—600 km širokým. Bezprostředně před vojsky Zabajkalského frontu byly rozmístěny dvě pěší divize a dvě pěší brigády japonské, do deseti jezdeckých a pěších divizí vojsk Mandžukua a Vnitřního Mongolska. Na směru útoku levokřídelných svazků úderného uskupení frontu a v pásmu 36. armády nepřítel vybudoval opevněné prostory: kchalunsko-aerský a čaj-la-erský. Útok na tomto směru mohl být úspěšný za předpokladu dosažení vysokého tempa operace, rychlého překonání pouště a horského pásma. Pro celkové splnění úkolu mělo rozhodující význam předejít nepříteli v rozvinutí vojsk na čáře Velkého Chinganu a vstoupit do sražení s hlavními silami Kwantungské armády ve výhodných podmínkách, tj. v centrální mandžuské rovině.

Pro vševojskové armády byl tento úkol těžko splnitelný. Stelečské divize mohly proniknout do této hloubky až za 12—15 dní a z toho důvodu nemohly v plném rozsahu dosáhnout překvapení. Nepřítel v těchto podmínkách mohl uskutečnit potřebná opatření k zesílení své obrany.

V nejkratších lhůtách mohly splnit tento úkol jen tankové a mechanizované svazy, které svou údernou a palebnou silou s dostatečným množstvím vlastní motorizované pěchoty mohly samostatně vést bojovou činnost delší dobu (5—10 dní) bez styku s vševojskovými armádami.

Takové možnosti měla 6. gardová tanková armáda (dva mechanizované sbory, jeden tankový sbor a dvě motostřelecké divize) a také jezdecko-mechanizovaná skupina sovětsko-mongolských vojsk ve složení pěti jezdeckých divizí, tankové, mechanizované, motorizované a motostřelecké brigády, tankového pluku a posilových prostředků. Tyto svazy měly plnit rozhodující úlohu ve frontové operaci. Přitom 6. gardová tanková armáda byla zvlášť silným svazem, který můžeme přirovnat k současným vševojskovým armádám. (6. gTA měla 1019 tanků a SHD, 188 obrněných vozidel, 1150 děl a minometů, 43 raketometů, 6489 automobilů a 948 motocyklů). Kromě toho měl front dvě tankové

divize (61. td a 111. td) s 333 tanky a SHD.

V sestavě tankové armády, jezdecko-mechanizované skupiny a dvou tankových divizí bylo celkem 1943 tanků, SHD a obrněných vozidel z celkového počtu 2369 tanků a SHD frontu.

Z toho vyplývá, že složení a uskupení tankových a mechanizovaných vojsk Zabajkalského frontu bylo v souladu s požadavky úkolů a odpovídalo geografickým podmínkám válčiště.

Přímofrontový směr měl své zvláštnosti. Vojska 1. dálně východního frontu měla prolomit pohraniční opevněné prostory a obranné čáry, členěné do hloubky 150 km. K tomu, aby vyšla na centrální mandžuskou rovinu měla překonávat 370–400 km širokou horskou překážku, která ovlivňovala činnost vojsk na samostatných, mezi sebou izolovaných směrech. Masové použití tankové armády nebo samostatných tankových sborů v těchto podmínkách by vyžadovalo mimořádně velká opatření železniční, materiálně technická aj. Přitom by nebylo dosaženo potřebné účinnosti, protože by nemohlo být využito jejich manévrových schopností v plném rozsahu.

Tento problém řešilo sovětské velení posílením vševojskových armád samostatnými tankovými svazky a útvary SHD: 1. armádu třemi tankovými brigádami, třemi těžkými pluky SHD, tankovým plukem a 5. armádu pěti tankovými brigádami a šesti těžkými pluky SHD.

Celkem tam bylo 1017 tanků a SHD, což se rovnalo přibližně hodnotě tanků a SHD 6. gardové tankové armády. Takové posílení podstatně zvýšilo bojové možnosti vševojskových armád a dovozovalo jim samostatně plnit bojové úkoly.

Typické bylo posílení střeleckých divizí: tankovou brigádou a těžkým plukem SHD.

Tato organizační struktura tankových vojsk (samostatné brigády a pluky) i zásady jejich přidělení vytvářely optimální podmínky ke splnění bojových úkolů. Kromě toho k narůstání úsilí v hloubce a k plnění mimořádných úkolů, které mohly vzniknout, měl velitel frontu ve své záloze silný svazek — 10. mechanizovaný sbor (249 tanků a SHD). Vzhledem k dostatečné nasycenosti vojsk tanky, velitel frontu předpokládal zasazení tohoto sboru v operační hloubce nepříteli.

Přímofrontový směr, na kterém se rozvinula vojska 2. dálně východního frontu (lesnatý a blátivý terén, velké vodní toky), byl omezený svou kapacitou a dovozoval rozvinout nejmenší množství tankových vojsk — celkem osm brigád.

Velitel Zabajkalského frontu maršál Sovětského svazu R. J. Malinovský rozhodl zasadit všechna tanková a mechanizovaná vojska do prvního sledu a do zálohy vyčlenil 111. tankovou divizi. Jeho rozhodnutí vyplývalo ze snahy v co nejkratší době překonat Velký Chingan a nedovolit nepříteli přisunout zálohy a rozvinout je na této mohutné, přirozené překážce.

Velitel 1. dálně východního frontu maršál Sovětského svazu K. A. Mereckov hlavní pozornost soustředil na posílení pěchoty tanky přímé podpory. Na úsecích průlomu dosahovala jejich hustota 30–40 tanků a SHD na 1 km fronty. Po překonání opevněných prostorů se měly tyto tanky začlenit do předstunutých odřadů vševojskových svazků.

Velitel 2. dálně východního frontu generál armády M. A. Purkajev využil tanky po překonání Amuru a Ussuri jako předstunuté odřady armád a sborů na tankových směrech.

Z toho vyplývá, že plánování bojového použití jaderných a mechanizovaných vojsk vycházelo z konkrétních složitých terénních podmínek, ze zvláštností obrany a uskupení nepříteli na všech směrech.

Zvláštnosti vedení bojové činnosti

Charakteristickým rysem mandžuské strategické útočné operace bylo, že v jejích průběhu byla Kvantungská armáda odříznuta vojsky 1. dálně východního frontu a sovětským námořnictvem od přístavů v Koreji a izolována Zabajkalským frontem od severní Číny. Síly nepříteli v Mandžusku byly obklíčeny a neměly možnost spojení s vlastní metropolí a s ostatními japonskými vojsky v Číně.

Forma vedení Mandžuské operace je zvláštní tím, že sovětská vojska využila konfigurace hranice a vedla úder do středu Mandžuska, rozčlenila Kvantungskou armádu na samostatná uskupení a tato rozbila po částech ve velmi krátkých lhůtách. Přitom úderné uskupení Zabajkalského frontu (39. A, 6. gTA a 17. A) útočící z Mongolské lidové republiky z tamsag-bulagského výstupu rychle vyšla do prostoru Čchang-Chunu a Mukden, rozbilo uskupení nepříteli ve velmi krátké době a 4. samostatnou armádu izolovalo do 3. frontu Kvantungské armády V dalším dosáhla vojska Liaotungského poloostrova. Jezdecko-mechanizovaná skupina tvořící pravé křídlo frontu úspěšně útočila na kalganském a dolonorském směru. Na levém křídle frontu 36. armáda ovládla Džalajnorský a Chajlaerský opevněný prostor a úspěšně postupovala na Cícar.

Stejně rozhodně a cílevědomě působily i druhé fronty. 2. dálně východní front společně s operačně jemu podřízenou Amurskou flotilou vedl hlavní úder na Chabin, podél nejhodnější dopravní tepny severního Mandžuska řeky Sungari.

1. dálně východní front prolomil železobetonové pásmo opevněných rajónů, odrazil protiútoky Japonců jižně Mu-tan-tiang a pronikl do centrální Mandžuské roviny vstříc vojskům Zabajkalského frontu. Jeho levé křídlo v součinnosti s vojenským námořnictvem ovládlo hlavní přístavy severní Koreje a tím znemožnilo spojení nepřátelských vojsk s Japonskem.

Pozornosti si zaslouží taková opatření velení, jako např. hromadné údery letectva na komunikační uzly, železniční mosty a jiné objekty s cílem nedovolit přeskupení nepříteli a zasazení záloh do prostorů a směrů činnosti sovětských vojsk. V pásmu Zabajkalského frontu to umožnilo ovládnout přechody přes Velký Chingan a vytvořilo podmínky k úspěšnému rozvíjení operace do středních oblastí Mandžuska.

Zkušenosti z použití vzdušných výsadků a ovládnutí velkých měst Mandžuska, Koreje a jižního Sachalinu jsou poučné tím, že v podmínkách Dálného východu mohly být ve velkém rozsahu použity výsadky operačního významu. Stejně tak i námořní výsadky na pobřeží Koreje, jižního Sachalinu a Kurilských ostrovů ovlivnily průběh operací. Úspěšně působilo i letectvo sovětských námořních sil. Určující vliv na úspěch operace 2. dálně východního frontu měla bojová činnost Amurské flotily. Zvláštnosti frontových a armádních operací vyplývaly ve značné míře z konfigurace terénu. Armády působily na samostatných směrech, ve vzdálenosti i několika set kilometrů jedna od druhé.

Za dobu od 9. do 19. srpna, tj. za deset dnů, sovětská vojska pronikla do hloubky

200—800 km a tempo dosahované v armádách Zabajkalského frontu činilo o 120—150 km za den. Armády útočily na směrech v širokém pásmu a mezi křídly svazů byly mezery i 100—150 km.

Poučným příkladem je operace 6. gTA, která působila v pásmu širokém 200 km a za 10 dní pronikla do hloubky více jak 800 km. Předstihla vševojskové armády o 5—10 dní a prakticky tvořila zvláštní první sled Zabajkalského frontu. Takové použití tankové armády zajistilo neočekávanost úderu, rychlé proniknutí do operační hloubky obrany nepříteli a znemožnilo rozvinutí jeho hlavních sil. Vysoké tempo tankové armády, nehledě na těžko průchodný terén, bylo dosaženo podrobným plánováním armádní operace, dovednou a odvážnou činností sovětských tankistů a také velmi dobře organizovaným materiálním a technickým zabezpečením bojové činnosti v celém průběhu operace. Těžké podmínky válčičtí a vysoce manévrový charakter operací ztěžovaly organizaci součinnosti a velení vojskům. Štáby pracovaly s krajním vypětím sil, aby řídili činnost vojsk na samostatných směrech při plnění jednotné a sladěné operace a zajistili tak splnění plánovaných úkolů.

Mimořádný význam mělo vytvoření strategického článku vrchního velitelství na Dálném východě, v jehož čele byl maršál Sovětského svazu A. M. Vasilevský. Tím byla umožněna pravidelnost strategického řízení činnosti ozbrojených sil a cílevědomě organizace součinnosti pozemních vojsk s letectvem a námořnictvem na válčičtí.

Zkušenosti z použití tankových a mechanizovaných vojsk ukázaly, že prostory Dálného východu jsou dostupné pro velké množství vojsk, vyzbrojených i současnou bojovou technikou. Potvrdilo se, že za určitých podmínek mohou sovětské ozbrojené síly vést velké současné operace i ve složitých podmínkách válčičtí.

Skvělého vítězství dosáhly Sovětské ozbrojené síly na Dálném východě díky moudrému řízení Komunistickou stranou Sovětského svazu. Strana jako inspirátorka a organizátorka úspěchů Sovětské armády vedla soustavnou práci k prohloubení socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu u všech jejích příslušníků. V bojích projevili vojáci masové hrdinství a vysoký bojový duch, vyplývající z lásky ke své vlasti a odpovědnosti za internacionální pomoc utlačovaným národům Dálného východu proti militaristickému Japonsku.

V průběhu operací k rozbití Kvantungské armády společně se Sovětskou armádou bojovala vojska Mongolské lidové republiky, kterým velel maršál Čojbalsan. Bojová družba sovětských a mongolských vojáků se ještě více upevnila ve společných bojích proti společnému nepříteli.

Hluboké studium zkušeností sovětsko-japonské války má důležitý význam pro upevnění bezpečnosti hranic SSSR na Dálném východě a je přínosem v oblasti vojenského umění k vedení bojové činnosti vojsk velkými uskupeními vojsk při součinnosti všech druhů ozbrojených sil v podmínkách geograficky složitěho válčičtí.